

ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

І. В. Онищенко

Україна, м. Кривий Ріг, Криворізький національний університет
irina_onischenko@ukr.net

Постановка проблеми дослідження. В умовах глобалізації, інформатизації освіти, розробки і використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), традиційна система професійної підготовки майбутніх педагогів вже не відповідає викликам часу і не задовольняє потребам економіки, науки і культури. Інформатизація освіти вимагає впровадження у вищу освіту інноваційних за змістом методів, засобів та форм професійної підготовки майбутніх фахівців, створення потужної інформаційної інфраструктури у вищих навчальних закладах з розвиненим інформаційно-комунікаційним педагогічним середовищем, впровадження Інтернет-технологій, електронного навчання, комунікаційних мереж.

Орієнтація на світовий стандарт освіти в умовах приєднання української держави до Болонського процесу передбачає нові підходи до підготовки вчителя, зокрема вчителя початкових класів, і формування в нього умінь, необхідних для творчої професійної діяльності [6, 55]. Майбутньому фахівцю нової формації окрім базових знань, необхідних для здійснення педагогічної діяльності, необхідно оволодіти основами роботи з сучасним комп'ютером, уміти застосовувати ІКТ, володіти основними прийомами роботи в мережі Інтернет, розуміти, якими ресурсами можна скористатися для поповнення методичних знань, як дізнатися через Інтернет про педагогічний досвід.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми інформатизації освіти, функціонування інформаційно-освітнього середовища у вищій школі розкрито в дослідженнях В. Бикова, Б. Гершунського, А. Єршова, М. Жалдака, М. Кадемії, Ю. Казакова, А. Коломієць, О. Майбороди, Ю. Машбиця, Л. Петухової, І. Прокопенка, Ю. Рамського, Н. Савченко, С. Семерікова, О. Співаковського, О. Шликова та ін.

Особливості застосування інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ висвітлені в працях С. Архангельського, Н. Балик, Н. Воропай, Ю. Горошка, О. Горячева, В. Дровозюка, М. Жалдака, І. Забари, Т. Зайцевої, А. Коломієць, Т. Корольової, Ю. Машбиця, Н. Морзе, Т. Олійник, Л. Петухової, С. Ракова, Ю. Рамського, Й. Ривкінда, С. Семерікова, О. Співаковського, О. Суховірського, І. Шапошнікової,

О. Шиман та ін.

Проблемами професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів із застосуванням інформаційних технологій займалися В. Андрієвська, І. Богданова, Н. Воропай, С. Гунько, Ю. Дорошенко, І. Доніна, С. Колесніков, А. Коломієць, В. Коткова, О. Кравчук, М. Левшин, Н. Листопад, Г. Ломаковська, О. Майборода, Ю. Первін, Л. Петухова, Й. Ривкінд, Ф. Ривкінд, А. Семенов, О. Снігур, О. Співаковський, О. Суховірський, В. Шакотько, О. Шиман, В. Шевченко та ін.

Проте, незважаючи на значний інтерес науковців до питання інформатизації освітнього простору, проблема професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи з інформаційно-комунікаційними ресурсами на сьогодні залишається маловивченою та малодослідженою.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів засобами ІКТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова система підготовки майбутнього вчителя початкової школи висуває особливі вимоги до особистості сучасного педагога. Професійна підготовка вчителів початкових класів є досить різноплановою, оскільки саме вони доносять максимум пізнавальної інформації до молодших школярів, закладають основи знань людини. Специфікою навчання молодших школярів є візуалізація навчального матеріалу, а одним з найбільш ефективних способів забезпечення її є наочно-образний підхід за допомогою інформаційно-комунікаційних засобів навчання.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів з використанням інформаційно-комунікаційних засобів навчання – це процес засвоєння студентами спеціальних теоретичних знань, практичних вмінь та навичок використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи, які у подальшому забезпечують ефективність професійно-педагогічної діяльності майбутнього фахівця початкових класів.

На думку М. Барановської, основною метою практичного застосування ІКТ у початковій школі є закріплення у майбутніх учителів початкових класів стійких навичок використовувати базові інформаційні технології під час розв'язування типових завдань майбутньої професійної діяльності, а саме: створення електронних зразків дидактичних і методичних матеріалів на підтримку організації навчання й виховання учнів та подання таких матеріалів у друкованому і мультимедійному варіантах [1].

Отже, суть психолого-педагогічних проблем комп'ютеризації на-

вчання в початковій ланці полягає у з'ясуванні вчителем того, коли, як і в якому обсязі може бути використаний комп'ютер у процесі навчання, як краще включити його до структури навчального процесу початкової школи, щоб найефективніше розв'язувати педагогічні задачі.

Готовність майбутніх учителів початкових класів до використання ІКТ у професійній діяльності ми визначаємо як інтегровану характеристику особистості студента, яка базується на свідомому сприйнятті та вираженому інтересі до майбутньої професії вчителя початкових класів і характеризується наявністю потреби, знань, умінь та навичок здійснювати професійну діяльність із застосуванням ІКТ.

На наш погляд, критеріями готовності майбутнього вчителя початкових класів до використання ІКТ в початковій школі є: рівень знань сучасних концепцій використання комп'ютера в навчанні й розвитку учнів початкових класів; рівень навичок володіння методами використання комп'ютера в організації навчання молодших школярів, прийомами оптимального поєднання комп'ютерних і традиційних технологій; рівень умінь діагностування навчальних досягнень молодших школярів засобами інформаційних технологій; рівень умінь залучати батьків до інформаційного середовища навчального закладу, впливати на формування інформаційної культури батьків; рівень умінь створювати власні дидактичні та методичні матеріали.

Отже, перед сучасним вчителем початкових класів висувається низка вимог, зокрема, мати не лише базові знання та навички роботи з комп'ютером та комп'ютерними технологіями, а й вміння створювати дидактичні та методичні матеріали, застосовувати мультимедійні засоби навчання, ефективно використовувати інформаційні технології у навчально-виховному процесі початкової школи.

Аналіз результатів анкетування, спостережень показав, що переважна кількість сучасних учителів початкової школи не готова використовувати інформаційно-комунікаційні засоби навчання, мультимедійні технології у своїй професійній діяльності, зокрема готувати й проводити уроки з комп'ютерною підтримкою. Низький рівень інформаційної культури вчителя початкової школи призвів до того, що він переважно є лише споживачем готової дидактичної продукції, не готовий до створення авторських розробок навчальних і виховних заходів. Застосування інформаційних технологій у навчанні розуміється багатьма практиками лише як фрагментарне використання у вивченні окремих предметів [4, 139].

З огляду на це, одним з головних завдань, яке стоїть перед педагогічним ВНЗ, є формування у майбутніх педагогів теоретичних знань і практичних навичок ефективного використання ІКТ у навчальному про-

цесі та майбутній професійній діяльності. Найбільш ефективно цьому сприяє створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, що стимулює процес інформаційного розвитку його учасників. Це середовище стимулює учасників освітнього процесу на участь у принципово новому виді комунікацій, орієнтованих на діяльнісний, операційний характер поведінки.

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, зокрема, електронних підручників, посібників, електронних банків тестів, систем дистанційного навчання, додаткових навчальних матеріалів (електронних енциклопедій, словників, наукових журналів, збірників наукових праць та ін.), – що дає можливість підвищити комп'ютерну грамотність майбутніх фахівців, ефективність розвитку пізнавальної самостійної діяльності студентів, формувати інформаційну культуру, готовність до інноваційної діяльності, виховувати соціальну та професійну мобільність.

Створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища у ВНЗ цілком природно спричинює зміни в системі освіти, спрямовані на переорієнтацію навчально-виховного процесу з суто репродуктивних механізмів мислення на заохочення творчої активності студентів, що розвиватиметься на базі належного інформаційного забезпечення [2, 54].

Занурення студентів у природне інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище дозволяє розширювати свій інформаційно-освітній простір, формувати інформаційно-комунікаційну культуру, мотиваційну, когнітивну та організаційну готовність до інноваційної діяльності, створює умови для професійного зростання і самоосвіти.

За своєю сутністю ІКТ є також і ефективним засобом підтримки самостійного навчання. Уміння планувати, проектувати, конструювати власну пізнавальну діяльність допомагає студентові успішно просуватися в професійно-особистісному становленні. Т. Пахомова, Г. Савицька слушно зауважують, що комп'ютер допомагає звільнитися від одноманітності традиційного курсу навчання, розробити нові ідеї та вирішити більш цікаві та складні проблеми. Комп'ютер дозволяє позбутися однієї з головних причин негативного ставлення до навчання – відсутності успіху [5].

Погоджуємося з думкою Н. Воропай, що використання ІКТ у вищій школі створює сприятливі умови для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців початкової освіти, а саме: студент отримує можливість більш ефективно організувати та здійснювати самоосвітню діяльність; посилюється мотивація до самонавчання; з'являється можливість побудови індивідуальної траєкторії навчання; зменшується

час на пошук потрібної інформації, її опрацювання, зберігання та перетворення у власні знання; здійснюється самоконтроль завдяки зворотному зв'язку [2, 53].

Використання електронних контролюючих програм з метою діагностики, контролю, моніторингу якості навчальних досягнень майбутніх учителів початкової школи під час самостійної роботи дає можливість збільшити об'єктивність контролю, скоротити витрати часу на проведення контролюючих заходів, отримати зворотній зв'язок, що сприяє підвищенню ефективності самостійної роботи студентів.

Поділяємо думку О. Співаковського, що використання нових інформаційних технологій навчання у педагогічному вищому навчальному закладі, окрім сприяння досягненню основних, запланованих цілей фахової освіти у конкретній предметній галузі, сприяє досягненню і додаткових цілей навчання: формуванню у майбутнього вчителя позитивного ставлення до нових інформаційних технологій навчання, переконаності в ефективності цих технологій, практичному засвоєнню методів навчання в умовах нових інформаційних технологій [8, 9].

В умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища майбутні фахівці початкової освіти мають можливість створювати власні проекти з актуальних питань початкової освіти, комп'ютерні презентації, відеофрагменти, відеоролики, таблиці, схеми, графіки, малюнки, створювати власні або колективні електронні словники, електронні збірники дидактичних ігор, вправ і завдань для учнів початкових класів, електронні тестові та контрольні завдання.

А. Коломієць підкреслює, що одним з важливих завдань фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів є формування інформаційно-мережевої культури, яка передбачає уміння використовувати Інтернет-ресурси для своєї професійної діяльності (навчальної, творчої) [3, 207]. Високий рівень сформованості інформаційно-мережевої культури дозволить майбутньому фахівцеві під час підготовки розробок уроків посилатися на результати діяльності провідних методичних об'єднань учителів початкових класів, знайти в Інтернеті та застосувати нові прикладні програми, звукові та графічні елементи, дізнатися про новинки в галузі початкової освіти тощо.

У вищій школі ІКТ слід використовувати на всіх етапах організації педагогічного процесу: як при підготовці до лекцій і практичних занять, так і в процесі навчання: при поясненні (введенні) нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі, корекції, підведенні підсумків. У практичній роботі використання ІКТ дає можливість спиратися на принципи адаптивності, інтерактивності і діалогового характеру навчання; поєднання індивідуальної та групової роботи; збереження у студентів стану

психологічного комфорту; оптимізації процесу вивчення педагогічних дисциплін [9, 507].

О. Співаковський зауважує, що застосування ІКТ принципово вплине на якість навчання в тому випадку, коли вони будуть використовуватися не фрагментарно, а як інтегрована система, яка, окрім моделювання традиційної взаємодії учасників навчального процесу, включає гіпертекстові, мультимедійні та дистанційні технології, що можуть виступати як платформа побудови сучасної методичної системи [7, 22].

Оптимальне використання ІКТ при підготовці майбутнього вчителя викликає зміни у структурі пізнавальної діяльності, створює умови для формування мислення студентів завдяки їх орієнтації на пошук системних зв'язків та закономірностей, дозволяє підключати до процесу сприймання та запам'ятовування навчального матеріалу підсвідомість студентів.

Висновки. Таким чином, використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх фахівців початкової освіти дає можливість формувати інтелектуальну активність та мотивацію до професійної діяльності, розвивати комп'ютерну грамотність та інформаційну культуру майбутніх педагогів, спрямовує студента на свідоме засвоєння знань у процесі виконання завдань педагогічної спрямованості. Досконале володіння ІКТ майбутніми учителями початкових класів і вдале їх використання під час проведення уроків у початковій школі забезпечуватиме ефективний навчальний процес, підвищуватиме мотивацію і пізнавальну активність молодших школярів, створюватиме умови для самостійного навчання кожного учня.

Список використаних джерел

1. Барановська В. М. Змістова характеристика стану та проблем формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів [Електронний ресурс] / В. М. Барановська // Науковий вісник Донбасу. Серія «Педагогічні науки». – 2012. – № 4 (20). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN20/12bvmupk.pdf>.

2. Воропай Н. А. Використання інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища у формуванні самоосвітньої компетентності майбутнього фахівця початкової освіти / Н. Воропай // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Психолого-педагогічні умови організації розвивального середовища в закладах освіти»] (Херсон, 6-7 травня 2010 р.). – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – С. 51-54.

3. Коломієць А. М. Розвиток інформаційно-мережевої культури майбутнього вчителя початкових класів / А. М. Коломієць // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-

орієнтовані системи навчання : зб. наук. пр. – К. : НПУ, 2007. – № 5 (12). – С. 206-210.

4. Кучай О. В. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій / О. В. Кучай // Вісник Черкаського університету. – 2012. – № 34 (247). – С. 137-140.

5. Пахомова Т. Г. Методичні рекомендації щодо використання ІКТ під час викладання іноземних мов [Електронний ресурс] / Пахомова Т. Г., Савицька Г. І. // Umniki.com.ua. – Режим доступу: <http://www.umniki.com.ua/?q=node/202>.

6. Снігур О. М. Формування вмінь використовувати засоби інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – теорія навчання / Снігур Олена Миколаївна ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2007. – 335 с.

7. Співаковський О. В. Інформаційні технології в реалізації компонентно-орієнтованої освіти / О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – № 6. – С. 21-23.

8. Співаковський О. В. Підготовка вчителя математики до використання комп'ютера у навчальному процесі / О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – №2. – С. 9-11.

9. Хмизова О. В. Функціональні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів / О. В. Хмизова // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. – Хмельницький : ПП Балюк І. Б, 2011. – Вип. № 10. – С. 506-509.